

การเตรียมวงโปงลางเข้าประกวด***PONG LANG BAND PREPARATION FOR THE CONTEST****บุลากร สมไสย**

Bulakorn Somsai

สุวิทย์ วิซัด

Suwit Wichat

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand

E-mail: mosza2529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบในการเตรียมวงโปงลางที่เพื่อส่งเข้าประกวด 2) ศึกษาขั้นตอนในการเตรียมวงโปงลางเพื่อส่งเข้าประกวด โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิจัยที่ ต้องการค้นคว้าความจริงจากสภาพเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมตามความจริง โดยมีหัวใจหลัก คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์สภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมที่มาจากหลากหลายมิติหรือมุมมอง โดยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบเจาะจง จากผู้ทำวงโปงลางที่ส่งเข้าประกวดในการประกวดวงโปงลางชิงแชมป์ประเทศไทยครั้งที่ 1 ซึ่งถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 พ.ศ. 2562 โดยเป็นวงที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศอันดับ 1 และรองชนะเลิศอันดับ 2 จากการประกวด ซึ่งมีผู้ทำวงโปงลางจำนวน 3 คน ได้แก่ 1) ผู้ทำวงโปงลางศิลป์อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2) ผู้ทำวงโปงลางสินไซ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ 3) ผู้ทำวงโปงลางคนอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบในการเตรียมวงส่งเข้าประกวด มีองค์ประกอบหลัก ๆ อยู่ด้วยกัน 4 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ 2) องค์ประกอบด้านดนตรีและการขับร้อง 3) องค์ประกอบด้านนาฏศิลป์ และ 4) องค์ประกอบด้านฉากและอุปกรณ์การแสดง 2) ขั้นตอนในการเตรียมวงโปงลางเข้าประกวด มีอยู่ 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) ขั้นตอนเตรียมการ 2) ขั้นตอนออกแบบ

* Received July 3, 2022; Revised September 3, 2022; Accepted October 22, 2022

สร้างสรรค์และฝึกซ้อม 3) ขั้นตอนการแต่งเพื่อบันทึกวีซีดี และ 4) ขั้นตอนปรับปรุงการแสดงก่อนรอบชิงชนะเลิศ

คำสำคัญ: วงโปงลาง, การเตรียมวง, การประกวด

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) to study the basic elements in Pong Lang band preparation for the contest 2) To study the preparation process of Pong Lang band for the contest. using a qualitative research methodology. which is a research Want to research the truth from the actual situation and environment. At the heart of the matter is to analyze the relationship between environmental events in order to gain a thorough understanding (Insight). from an overview that comes from multiple dimensions or perspectives by selecting key informants in a specific form from the Pong Lang band makers who were sent to compete in the 1st Thailand Championship Pong Lang Tournament for the King's Cup Phra Wachiraklao Chao Yuhua, King Rama 10, B.E. 2562 by being an award winning band The 1st runner-up and the 2nd runner-up from the contest with 3 Pong Lang band makers, namely 1) Sin Isan Pong Lang Band Mahasakham University 2) Pong Lang Sin Sai Band Producer Khon Kaen University and 3) the performer of the Khon Isan Loei Rajabhat University. Research instruments include surveys, interviews and observation forms, and these tools are reviewed for quality by experts. descriptive data analysis. The results of the study showed that 1) The components of the preparation of the bands for the contest There are four main components: (1) management component, 2) music and vocal component, 3) dramatic arts component, and (4) stage and equipment component. There are four stages in preparing the Pong Lang band for the contest: 1) preparation stage, 2) creative design and rehearsal, 3) performing a VCD recording, and 4) improving the performance before the finals.

Keywords: Pong Lang band, Band Preparation, Contest

บทนำ

ดนตรีพื้นบ้านเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่งที่มีความงดงามและทรงคุณค่าในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรม ซึ่งดนตรีพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้านทั้งหลายนั้นถือเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติเป็นที่แสดงให้เห็นว่าชาติบ้านเมืองนั้นมีความเจริญงอกงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม ดนตรีพื้นบ้านหรือเพลงพื้นบ้าน ภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Folk Music หรือ Folk Song ซึ่งทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และคำว่าเพลงพื้นบ้านจะนิยมใช้มากกว่าดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งนักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลว่า เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านให้กำเนิดด้วยการขับร้องไม่ใช่กำเนิดด้วยการบรรเลง บางท่านบอกว่าที่ใช้คำว่าเพลงพื้นบ้าน แทนคำว่าดนตรีพื้นบ้าน เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านประเภทขับร้องมีมากกว่าการบรรเลง (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2526) ดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่มีความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวอีสาน ทั้งยังสร้างประโยชน์ทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีสานในแต่ละท้องถิ่น ทั้งด้านพิธีกรรมความเชื่อ ประเพณี และการละเล่นเพื่อความบันเทิง ซึ่งในอดีตการสืบทอดดนตรีพื้นบ้าน มักจะสืบทอดและถ่ายทอดแบบท่องจำ จึงถือเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี ซึ่งไม่มีการใช้ตัวโน้ตในการจดจำทำนองหรือลายเพลงต่าง ๆ และ เป็นการถ่ายทอดในลักษณะที่ครูทำการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัวกับผู้รับการถ่ายทอด วัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านจึงเป็นวัฒนธรรมการถ่ายทอดที่มีความสำคัญในเรื่องของความจำความตั้งใจในการศึกษา เล่าเรียนและความอดทนในการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะในการบรรเลงที่เชี่ยวชาญมากขึ้นรวมถึงกระบวนการที่มีการถ่ายทอดเรื่องคติความเชื่อ วิถีชีวิตและการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมในฐานะนักดนตรีและความเป็นคนไทยแก่ศิษย์ผู้รับการถ่ายทอดให้ได้รับการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ในด้านรูปแบบการถ่ายทอดจะเป็นการถ่ายทอด ในลักษณะที่ผู้เรียนต้องฝากตัวเข้าเป็นศิษย์ อาศัยกินอยู่หลับนอนในบ้านของครูและคอยดูแลปรนนิบัติครู เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ส่วนในปัจจุบันนั้นเป็นการเรียนโดยให้จำโน้ตมากกว่าจำเสียง อีกทั้งส่วนใหญ่เป็นการเรียน ในสถาบันการศึกษา ซึ่งต่างจากอดีตที่เรียนกับครูผู้สืบทอดโดยตรง แต่อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนดนตรีพื้นบ้านปัจจุบันยังยึดถือแบบโบราณคือการสืบทอดแบบมุขปาฐะ หรือการสอนปากต่อปาก (สุกัญญา ทองทิพย์, 2558) วงโปงลางเป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทหนึ่งที่มีการพัฒนาทั้งในด้านรูปแบบการแสดง บทเพลง และมีการพัฒนาเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วย เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ได้แก่ โปงลาง พิณ แคน โหวด พิณเบส กลองหาง รำมะนา ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ และ เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งมีการบรรเลงรวมวงครั้งแรกในราวปี 2500 เป็นวงดนตรีที่มีจังหวะ ท่วงทำนองลีลา และสีสันทันของเพลงที่แตกต่างกันออกไปจากวงดนตรีชนิดอื่น ๆ โดยมีสัญลักษณ์โปงลางเป็นเอกลักษณ์ และเรียกตามโปงลางว่า “วงโปงลาง” วงโปงลางได้รับการจัดตั้งและพัฒนาโดยสถานศึกษาต่าง ๆ ในภาคอีสาน ทำให้มีการสืบทอด เผยแพร่ ดนตรีพื้นบ้านอีสานอย่าง

แพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2520 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคามได้จัดทำโครงการอนุรักษ์ศิลปะการแสดง เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอีสาน และได้จัดทำโครงการอีสานสัญจรขึ้น เพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปะการแสดงดนตรีและการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ซึ่งนับว่าเป็นก้าวหนึ่งของการพัฒนาการแสดง ในปี พ.ศ. 2522 กรมศิลปากรได้จัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดขึ้นซึ่งเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์แห่งแรกของภาคอีสาน โดยมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้า รวบรวม อนุรักษ์ ส่งเสริมพัฒนา เผยแพร่ดนตรี และนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน และได้นำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนาวงโปงลาง เช่น การพัฒนารูปแบบของพิน (ซุง) ให้มีรูปทรงสวยงามและมีการพัฒนาให้เป็นพินไฟฟ้า เบสไฟฟ้า การแต่งทำนองเพลง (ลาย) การถ่ายทอดลายเพลงแบบดั้งเดิมเพื่อประกอบการสอนและการแสดง การประดิษฐ์ทำพ่อนในวงโปงลางเป็นการพัฒนาชุดการแสดงชุดต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่จนเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ (เสกสรรค์ โสตะเสียว, 2554)

ในปัจจุบันท่ามกลางสภาพสังคมวัฒนธรรมที่มีความเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาตินับวันยิ่งเลือนหายและเปลี่ยนแปลงไปและมีความเสี่ยงที่จะสูญหายไป ในที่สุด จากการหลั่งไหลและแทรกซึมเข้ามาของกระแสวัฒนธรรมต่างชาติและกระแสความนิยมของคนในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวงโปงลางก็เช่นกันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว วงโปงลางมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด เพื่อความนิยมของผู้ชมผู้ฟัง (วิญญู ฝักรัตน์, 2558) และมีความเสี่ยงที่จะพัฒนาไปผิดทางหากผู้สืบสานขาดความเข้าใจ จึงจำเป็นต้องมีการบอกติกา และข้อกำหนดไว้อย่างชัดเจน ว่าจะต้องทำการสร้างสรรค์ไปในทิศทางใดจึงจะคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของดนตรีพื้นบ้านอีสานให้คงอยู่ควบคู่กับการพัฒนาไปอย่างเหมาะสมไม่พัฒนาจนเลยเถิด และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง จึงได้มีการจัดประกวด ในระดับต่าง ๆ และมีเวทีประกวดสำคัญระดับชาติหลายรายการ ได้แก่ เวทีประกวดวงโปงลางชิงแชมป์ประเทศไทย ซึ่งถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 เวทีประกวดดนตรีพื้นบ้านโปงลางชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง จัดโดยกรมพลศึกษา กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เวทีการประกวดโปงลางพ่อนลำแคนคอนเทสต์ ซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดการประกวดโดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น เวทีการประกวดวงโปงลางศิลปหัตถกรรมนักเรียน จัดประกวดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในปัจจุบันวงโปงลางมีอยู่อย่างแพร่หลาย ซึ่งมีในสถานศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งสถานศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ต่างมีความสนใจที่จะส่งวงโปงลางเข้าประกวด ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ แต่มีวงโปงลางจำนวนมากที่ยังขาดแนวปฏิบัติที่ดีในการทำวงโปงลาง หรือการเตรียมวงโปงลางเพื่อเข้าประกวด ซึ่งในปัจจุบัน

มีวงโปงลางหลายวงในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย ที่มีความพร้อม มีวิทยากรที่มีประสบการณ์ มีครูผู้สอน ที่สามารถทำวงโปงลางให้ประสบความสำเร็จในการประกวดได้

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าการเตรียมวงโปงลางที่ส่งเข้าประกวดจากวงโปงลางที่มีประสบการณ์ในการทำวงเหล่านี้ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนในการเตรียมวงโปงลางเพื่อเข้าทำการประกวด ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ สร้างสรรค์ และพัฒนา วงดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง ให้คงอยู่เป็นมรดกของชาวอีสาน เป็นเอกลักษณ์ทางดนตรีของชาวอีสานและเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของชาติไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการเตรียมวงโปงลางเพื่อเข้าประกวด
2. เพื่อศึกษาขั้นตอนในการเตรียมวงโปงลางเพื่อเข้าประกวด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่ต้องการค้นคว้าความจริงจากสภาพเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมตามความจริง ซึ่งหัวใจหลักคือการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์สภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมที่มาจากหลากหลายมิติหรือมุมมอง

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทำวงโปงลางที่เข้าประกวดในการประกวดวงโปงลางชิงแชมป์ประเทศไทยครั้งที่ 1 ซึ่งถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 พ.ศ. 2562 โดยเป็นวงที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศอันดับ 1 และรองชนะเลิศอันดับ 2 จากการประกวด โดยมีผู้ทำวง 3 คน ได้แก่

- 2.1 อาจารย์รักษัษบัญชา พิมพ์พระจันทร์ ผู้ทำวงโปงลางศิลป์อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- 2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หิรัญ จักรเสน ผู้ทำวงโปงลางสินไซ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- 2.3 นายณัฐวัฒน์ พลชา ผู้ทำวงโปงลางคนอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่

- 3.1 แบบสำรวจ ใช้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวงโปงลางที่เข้าประกวดในรอบชิงชนะเลิศการประกวดวงโปงลางชิงแชมป์ประเทศไทยครั้งที่ 1 และเก็บข้อมูลเบื้องต้นว่ามีใครบ้างที่เป็นผู้ทำวง วงที่ได้รับรางวัล ชนะเลิศ รองชนะเลิศอันดับ 1 รองชนะเลิศอันดับ 2

3.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ผู้ทำวงโปงลางเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับ องค์ประกอบ และขั้นตอนในการเตรียมวงโปงลางเข้าประกวด

3.3 แบบสังเกต ใช้สังเกตการทำงานในวงโปงลางเกี่ยวกับองค์ประกอบ และขั้นตอนในการเตรียมวงโปงลางเข้าประกวด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย และได้รับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ซึ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยทำการศึกษาโดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

4.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับวงโปงลาง

4.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับการประกวดวงโปงลาง

4.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวงดนตรี

4.4 ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

(1) ทฤษฎีการสอนดนตรี

(2) ทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้

(3) ทฤษฎีมานุษยวิทยา

(4) ทฤษฎีสุนทรียภาพ

4.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยทำการรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม 2562 - เดือน ธันวาคม 2562

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปใหญ่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

5.1 วิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในแต่ละปรากฏการณ์ เช่น ทำการเปรียบเทียบองค์ประกอบและขั้นตอนในการเตรียมวงเข้าประกวดของผู้ทำวงแต่ละวงว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เป็นไปในทิศทางใด และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากต่างวิธีการ เช่น ระหว่างการสัมภาษณ์ และการสังเกตว่าสอดคล้องกันหรือไม่ เป็นไปในทิศทางใด หรือตกหล่นไปในประเด็นใดหรือไม่

5.2 วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยตีความสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น ซึ่งประกอบด้วยปรากฏการณ์ย่อยหลาย ๆ เหตุการณ์ โดย

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบตีความสรุปย่อ ยืนยันแนชัดในแต่ละเหตุการณ์ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปใหญ่ ที่เป็นความมุ่งหมายของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

การเตรียมวงโปงลางในการเข้าประกวด มีองค์ประกอบและขั้นตอนในการเตรียมวงดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบในการเตรียมวง มี 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการ

องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งในการเตรียมวงโปงลาง ผู้ควบคุมวงจะต้องวางแผนงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานวงโปงลาง จะต้องประชุมชี้แจงนัดหมายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น จะต้องมีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับกติกาในการแข่งขัน การคัดเลือกนักดนตรีและนักแสดง และการมอบหมายชิ้นงานต่าง ๆ ให้แก่ผู้เล่น เช่น การดำเนินงานเกี่ยวกับเครื่องดนตรี สรรหาบำรุงรักษาซ่อมแซม ปรับตั้งเสียงเครื่องดนตรีให้มีสภาพพร้อมใช้งานพร้อมทั้งให้คุณภาพเสียงที่ดี ต้องทำการวางแผนในการฝึกซ้อม ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างสรรค์ลายเพลง ประสานงานกับส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ทำหนังสือถึงอาจารย์ฝ่ายดนตรีนาฏศิลป์ อาจารย์ด้านศิลปะ หนังสือเกี่ยวกับการเดินทาง ยวดยานพาหนะ ที่พัก และคิดคำนวณเกี่ยวกับงบประมาณต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 ด้านดนตรีและการขับร้อง

ในด้านองค์ประกอบด้านดนตรีและการขับร้อง อาจารย์ดนตรีจะต้องดูแลและทำงานในส่วนนี้ให้ดี สร้างสรรค์ลายเพลงให้สอดคล้องกับกติกาการแข่งขัน ลายเพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นอาจมาจากลายเพลงที่เป็นทำนองดั้งเดิมหรือลายเพลงที่สร้างสรรค์ใหม่ เป็นลายเพลงที่สามารถแสดงทักษะความสามารถของผู้บรรเลงได้อย่างเต็มที่ มีการเรียบเรียงให้มีการสอดประสานกันเป็นอย่างดีตลอดทั้งลายเพลงและทั้งการแสดง

ในด้านการขับร้อง นักร้องหรือผู้ขับร้องมีที่สำคัญอย่างมากเพราะเป็นส่วนนำและที่มีความเด่นชัดในการแสดง จะต้องเก็บอักขระ จังหวะ และเทคนิคการขับร้อง ให้มีความโดดเด่นและถูกต้องตามลักษณะของทำนอง ซึ่งมาจากทำนองเพลงพื้นบ้านดั้งเดิม

ผู้ควบคุมวงจะต้องปรับสองส่วนนี้ คือส่วนดนตรีและส่วนการขับร้องให้ประสานสนับสนุนกันเป็นอย่างดี ทำส่วนของการขับร้องให้เด่นชัด ถูกต้องและไพเราะ

1.3 ด้านนาฏศิลป์

ในส่วนขององค์ประกอบด้านนาฏศิลป์ นางรำหรือนักแสดง จะต้องสร้างสรรค์ท่ารำและชุดการแสดงทั้งในลายเพลง และชุดการแสดงตามโจทย์ที่การแข่งขันได้กำหนดให้

โดยมีหลักสำคัญว่าต้องมีความสวยงามพร้อมเพรียงและสามารถสื่อสารสิ่งที่แสดงออกให้เข้าใจได้มากที่สุด

1.4 ด้านฉากและอุปกรณ์การแสดง

องค์ประกอบด้านฉากและอุปกรณ์การแสดง เป็นส่วนที่ต้องอาศัยอาจารย์ผู้มีความสามารถด้านศิลปะ นักศึกษาในด้านศิลปะเข้ามาช่วย เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้การแสดงมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น ในส่วนนี้เป็นส่วนที่ต้องอาศัยงบประมาณต่าง ๆ เพิ่มเติมจากทรัพยากรที่มีอยู่เดิม และจะต้องมีทีมงานในการดำเนินงานเกี่ยวกับฉากและอุปกรณ์การแสดงต่าง ๆ เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการแสดงและเป็นส่วนหนึ่งในการฝึกซ้อมด้วย เพราะในแต่ละชุดการแสดงมีฉากและอุปกรณ์ที่เป็นองค์ประกอบแตกต่างกัน และภายในชุดการแสดงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาที่กำลังทำการแสดงอีกด้วย

2. ขั้นตอนในการเตรียมวง มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นเตรียมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมวงจะต้องเตรียมในส่วนต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกนักดนตรีในตำแหน่งต่าง ๆ โดยเลือกจากนักศึกษาที่มีทักษะความชำนาญในเครื่องมือนั้น ๆ หรือเลือกจากนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติในเครื่องมือเอกที่ตนเลือกเรียน ประสานงานกับอาจารย์สาขานาฏศิลป์ในการจัดหานางรำมาฝึกซ้อมร่วมกันเพื่อเข้าประกวด อาจารย์ดนตรีและนาฏศิลป์จะต้องทำการศึกษาคติกาและข้อกำหนดที่เวทีการประกวดกำหนดให้ ประชุมนัดหมายในข้อประเด็นต่าง ๆ ก่อนทำการฝึกซ้อม

2.2 ขั้นฝึกซ้อม

ให้มีการแยกฝึกซ้อมระหว่างดนตรีและนาฏศิลป์ให้เกิดความชำนาญในแต่ละด้าน และมีการฝึกปฏิบัติเป็นรายบุคคลคือให้แต่ละคนรับผิดชอบในส่วนของตนเองก่อนจะมาฝึกซ้อมรวมวง สร้างสรรค์และออกแบบในลายเพลงและชุดการแสดงทั้งในด้านดนตรีและนาฏศิลป์ และขอความร่วมมือจากทางด้านศิลปะในการสร้างสรรค์และออกแบบฉากบนเวทีและอุปกรณ์ประกอบการแสดง

เมื่อแต่ละด้านฝึกซ้อมจนเกิดความชำนาญแล้วจึงให้มีการรวมวงฝึกซ้อมทั้งดนตรีและนาฏศิลป์ อาจารย์ผู้ฝึกซ้อมทั้ง 2 ด้านต้องคอยดูการซ้อมว่าควรปรับปรุงแก้ไขในจุดใดให้การแสดงน่ารับชมรับฟังและน่าติดตาม มีการเชิญอาจารย์ด้านดนตรีและนาฏศิลป์มารับชมการแสดงเพื่อให้ข้อติชมที่ต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งๆขึ้นไป

2.3 ขึ้นบันทึก วิธีดี

ทำการแสดงอัดวีซีดีเพื่อส่งให้คณะกรรมการคัดเลือกเพื่อเข้าประกวดในรอบชิงชนะเลิศในการอัดวีซีดีอาจจะมีการอัดหลายรอบเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

2.4 ขั้นปรับปรุงการแสดงและฝึกซ้อมก่อนรอบชิงชนะเลิศ

เมื่อผ่านเข้ารอบชิงชนะเลิศได้รับฟังคำแนะนำจากคณะกรรมการการประกวด ผู้ท้าวจะนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงการแสดงอีกครั้งหนึ่ง และฝึกซ้อมปรับปรุงแก้ไขหรืออาจจะสร้างสรรค์ผลงานเพิ่มเติมจากคำแนะนำ ในขั้นนี้ผู้เล่นจะมีกำลังใจมากขึ้นในการฝึกซ้อม เนื่องจากได้ผ่านเข้ารอบแล้ว ผู้ควบคุมวงจะต้องประชุมนัดหมายเพื่อที่ชี้แจงเกี่ยวกับคำแนะนำจากคณะกรรมการ และวางแผนงานในการฝึกซ้อมรอบใหม่ เพื่อที่จะทำการฝึกซ้อม ปรับปรุง หรือสร้างสรรค์ลายเพลงและชุดการแสดงใหม่อีกครั้งหนึ่ง ฝึกซ้อมเหมือนในขั้นตอนที่ 2 คือมีการซ้อมแยกส่วนดนตรีนาฏศิลป์ ทำการฝึกซ้อมเป็นรายบุคคล และฝึกซ้อมรวมวงโดยอาจารย์คอยกำกับดูในการฝึกซ้อมส่วนต่าง ๆ และปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่าง ๆ ไปพร้อมกัน เมื่อปรับแก้ และสร้างสรรค์ส่วนต่าง ๆ ได้ครบถ้วนแล้ว ทำการฝึกซ้อมให้เกิดความชำนาญ และซ้อมรวมวงก่อนเข้าประกวดรอบชิงชนะเลิศ ทำการตรวจสอบองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดง เพื่อให้เกิดความพร้อมก่อนการแข่งขันในรอบชิงชนะเลิศ

ภาพที่ 1 การประกวดวงโปงลางชิงแชมป์ประเทศไทยครั้งที่ 1 พ.ศ. 2562 ในรอบชิงชนะเลิศ
ที่มาภาพ: ผู้วิจัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ว่า

การเตรียมวงโปงลางเพื่อเข้าทำการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางเป็นกิจกรรมที่มีมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าจะมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงต่อไปอีกในอนาคต โดยมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยผู้จัดประกวดหรือเวทีประกวดเป็นผู้กำหนดกรอบกติกาว่าจะให้เป็นไปในทิศทางใด ทั้งนี้

เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สร้างสรรค์ และพัฒนางานดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลางให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอีสานสืบต่อไป

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เกี่ยวกับองค์ประกอบในการเตรียมวงโปงลางเพื่อเข้าประกวด ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ 2) องค์ประกอบด้านดนตรีและการขับร้อง 3) องค์ประกอบด้านนาฏศิลป์ 4) องค์ประกอบด้านฉากและอุปกรณ์การแสดง ซึ่งผู้ที่ทำวงโปงลางเพื่อเข้าประกวด จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการในรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และยังต้องประสานความร่วมมือจากอาจารย์หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ฝ่ายดนตรี ฝ่ายนาฏศิลป์ และฝ่ายทัศนศิลป์ ผลงานจึงจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เกี่ยวกับขั้นตอนในการเตรียมวงโปงลางเพื่อเข้าประกวด ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนเตรียมการ 2) ขั้นตอนออกแบบสร้างสรรค์และฝึกซ้อม 3) ขั้นตอนทำการแสดงเพื่อบันทึกวีซีดี 4) ขั้นตอนปรับปรุงการแสดงก่อนรอบชิงชนะเลิศ ซึ่งในขั้นตอนเหล่านี้ผู้ที่ทำวงโปงลางจะต้องวางแผนในขั้นตอนต่าง ๆ ให้ชัดเจน รัดกุม ทั้งในด้านระยะเวลาและการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งจะต้องใส่ใจในทุกรายละเอียดในการสร้างสรรค์ ดำเนินการตามแผนงาน และปรับปรุงแก้ไขในแต่ละจุดบกพร่อง ทั้งยังต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานอีกด้วย

จากทั้งสองข้อที่กล่าวมา สามารถกล่าวได้ว่า ในการเตรียมวงโปงลาง ผู้ควบคุมวงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว อันมีองค์ประกอบ 4 ด้าน และ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ 2) องค์ประกอบด้านดนตรีและการขับร้อง 3) องค์ประกอบด้านนาฏศิลป์ 4) องค์ประกอบด้านฉากและอุปกรณ์การแสดง และมี 4 ขั้นตอนในการเตรียมวง ได้แก่ ซึ่งในขั้นตอนต่าง ๆ ล้วนต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้เล่นก็ต้องมีทักษะและความชำนาญจึงจะทำให้ชิ้นงานที่สร้างสรรค์ออกมาสมบูรณ์ และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและมีความมุ่งหมายเป็นอันเดียวกันจึงจะช่วยให้งานออกมาดีและประสบความสำเร็จในการประกวดในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกัญญา ทองทิพย์ ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของวงโปงลางซึ่งประกอบไปด้วย บุคลากรที่มีส่วนช่วยในการประกวดวงโปงลางสู่ผลสำเร็จ เครื่องดนตรีต้องเป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพ เสียงไม่เพี้ยน ให้นักเรียนได้ฝึกพัฒนาฝีมือตนเองตลอดเวลา สำหรับแนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จของวงโปงลางมีองค์ประกอบ คือ 1) ด้านการวางแผนเพื่อการบริหารจัดการวงโปงลาง 2) ด้านการบริหารจัดการฝึกซ้อม ดนตรี นาฏศิลป์ การขับร้อง 3) ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนการแข่งขัน 4) ด้านการสร้างประสบการณ์ 5) ด้านการสืบทอดวงโปงลาง 6) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิกในวงโปงลาง (สุกัญญา ทองทิพย์, 2558)

และ สอดคล้องกับ บริญญานิพนธ์ของ กฤษณ์ ภูริเทเวศร์ ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาการเตรียมวงโยธวาทิตในระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเข้าร่วมประกวดวงโยธวาทิตชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 26 ประจำปี 2560 โดยได้แบ่งการศึกษาสภาพปัญหาในการเตรียมวงโยธวาทิตเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเป้าหมาย 2) ด้านการคัดเลือกนักดนตรี 3) ด้านการบริหารและการจัดดำเนินการฝึกซ้อม 4) ด้านผู้ฝึกสอน 5) ด้านนักดนตรีและนักแสดง ประกอบ (กฤษณ์ ภูริเทเวศร์, 2550) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทธภพ ศรีอักษรกุล ที่ได้ศึกษา กลวิธีการปรับวงปีพาทย์ไม้นวมเครื่องคู่ ตามแนวทาง ครูบรรพต แจ่มจรัส ผลการวิจัยพบว่าความสำเร็จของวงดนตรีไทยโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว มี 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ 1) การรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านดนตรีไทย 2) ทางสถานศึกษาจัดสรรวิทยากรพิเศษทางด้านดนตรีไทย 3) กลวิธีและวิธีการฝึกซ้อมในช่วงต่าง ๆ รวมทั้งช่วงเข้าค่ายก่อนการประกวด 4) ได้รับการสนับสนุนจากทางสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สุทธภพ ศรีอักษรกุล, 2558) และสอดคล้องกับ เดชาชัย สุจริตจันทร์ ที่กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดนตรี เรื่องการอ่านโน้ตสากลเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนตามวิธีสอนของโคดายกับวิธีสอนปกติทฤษฎีการสอนดนตรีของโคดายนักการศึกษาดนตรีและผู้ประพันธ์เพลงคนสำคัญของยังการี ซึ่งมีการจัดลำดับเนื้อหา โดยมีขั้นตอนจากง่ายไปยาก (เดชาชัย สุจริตจันทร์, 2549) และสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ พงศักดิ์ เอกจักรแก้ว เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจต่อการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ดนตรีพื้นบ้าน) เรื่องพิณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแนวชูชูกิ การจัดการเรียนการสอนแนวโซลตาล โคดาย และการจัดการเรียนการสอนแนวคาร์ล ออร์ฟ ซึ่งแนวการสอนดนตรีของ ชูชูกิ ที่พบความจริงเกี่ยวกับการเรียนภาษาแม่ของเด็กทั่วโลกและได้นำมาพัฒนาให้เข้ากับการเรียนดนตรีชูชูกิได้สังเกตว่าเด็กสามารถพูดภาษาของตนเองได้ก่อนที่จะเรียนการอ่านและการเขียน เป็นเพราะการฟังและการเลียนแบบนั่นเอง ดังนั้นการฟังดนตรีต้นฉบับ การเลียนแบบครูและการทำซ้ำบ่อย ๆ เด็กย่อมสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างดี (พงศักดิ์ เอกจักรแก้ว, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการเตรียมวง มืองค์ประกอบหลักๆ อยู่ด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ 2) องค์ประกอบด้านดนตรีและการขับร้อง 3) องค์ประกอบด้านนาฏศิลป์ 4) องค์ประกอบด้านฉากและอุปกรณ์การแสดง และขั้นตอนในการเตรียมวง มีอยู่ 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) ขั้นตอนเตรียมการ 2) ขั้นตอนออกแบบสร้างสรรค์และฝึกซ้อม 3) ขั้นตอนการแสดงเพื่อบันทึกวีซีดี 4) ขั้นตอนปรับปรุงการแสดงก่อนรอบชิงชนะเลิศ ผลจากการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการการศึกษาในประเด็น

เกี่ยวกับวงโปงลางและประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไปได้ และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไปได้แก่ 1) แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานวงโปงลางในการประกวด 2) แนวทางการฝึกปฏิบัติและสร้างสรรค์ลายบรรเลงเดี่ยวให้ได้รับรางวัลดีเด่นในการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางชิงถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง 3) แนวทางการสร้างสรรค์ลายเพลง ของนักดนตรีพื้นบ้านอีสานสำหรับการแสดงนาฏศิลป์

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ ภูริเทเวศร์. (2550). สภาพและปัญหาการเตรียมวงโยธวาทิตในระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเข้าร่วมการประกวดวงโยธวาทิตชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 26 ประจำปี 2550. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2526). ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- เดชาชัย สุจิตจันทร. (2549). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดนตรี เรื่องการอ่านโน้ตสากลเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนตามวิธีสอนของโคดายกับวิธีสอนปกติ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พงศ์ศักดิ์ เอกจักรแก้ว. (2553). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจต่อการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ดนตรีพื้นบ้าน) เรื่องพิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแนวซูซูกิ การจัดการเรียนการสอนแนวโซลताल โคดาย และการจัดการเรียนการสอนแนวคาร์ลอร์ฟ. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิญญู ฝิวรรณ์. (2558). วงโปงลาง : การสร้างมาตรฐานศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุกัญญา ทองทิพย์. (2558). แนวทางการพัฒนาสู่ความสำเร็จของวงโปงลางระดับมัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุทธภพ ศรีอักษรกุล. (2558). กลวิธีการปรับวงปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องคู่ ตามแนวทาง ครูบรรพตแจ้งจรัส. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสกสรรค์ โสตเสียว. (2554). กระบวนการสืบทอด และพัฒนางานดนตรีพื้นบ้านอีสานของ
โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดุริยางคศิลป์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.